

Inhoud van een crematiegraf uit de Vroege IJzertijd gevonden
in Hernen

Stichting Vrienden FRANS BLOEMEN

Opgericht 3 oktober 1992.

Doel: in zo breed mogelijke kring bevorderen van de belangstelling voor archeologie, waarbij de praktisch continue bewoningsgeschiedenis van Wijchen, - centraal staat.

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap geeft recht op:

- toezending nieuwsbrief, 4x p/j.
- steeds gratis toegang museum
- bezoek aan lezingen / excursies
- deelname aan diverse werkgroepen zoals: de inrichtings- en presentatiegroep, de pr-groep/ de educatieve werkgroep / de lit.- & schervengroep/ de proto-historische tuingroep

Deze werkgroepen vallen alle onder verantwoordelijkheid van de Beheerscommissie.

Contributie:

De contributie voor 1998 bedraagt individueel f 12,50; Een gezinsabbonement f 20,- en een jeugdabbonement f 5,-.

Ledenadministratie:

Postbus 221, 6600 AE Wijchen, voor opgave van nieuwe leden, adreswijzigingen en eventuele opzeggingen (vóór 1 december).

Bestuur:

Wim Kattenberg, voorzitter
Mariëtte Zikking, secretaris
Jozèf Adriaansen, penningmeester
Gonnie Borsten,
Hella Cranen,
Jacques Rommens,

Kopij:

Kopij dient getypt (zo mogelijk op floppy-disk met uitdraai in WP 5.1), gedateerd en ondertekend te worden verzonden naar het onderstaande redactieadres.

Inhoud

REDACTIONEEL	2
ACTIVITEITEN EN MEDEDELINGEN	2
EXPOSITIE	4
MUSEUMNIEUWS	6
EEN CREMATIEGRAF IN "DE HEERLIJKHEID HERNEN"	7
ONS MUSEUMLOGO	8
TOREN EN TUUN OPEN VOOR PUBLIEK ARCHEOLOGISCHE SPROKKELS	10
LITERATUUR	12
TENTOONSTELLINGEN	13
BUURTMUSEA	13

Redactie NIEUWSBRIEF

Nellie Goebertus tel.: (024) 6413180
Herman van Leeuwen tel.: (0487) 532299
Jacques Rommens: tel.: (024) 6422232

Redactieadres: Diepvoorde 32-02
6605 GW Wijchen: tel.: (024) 6422232

MUSEUM KASTEEL WIJCHEN

Kasteellaan 9, 6602 DA Wijchen
Postadres: PB 9000, 6600 HA Wijchen
tel.: (024) 6424744
tel: maandag t/m donderdag
(024) 6492223 ; fax; (024)6492208

OPENINGSTIJDEN:

vrijdag van 11.00 - 17.00 uur

zaterdag/ zondag van 13.00 - 17.00 uur

REDACTIONEEL

door Nelly Goebertus

Beste Vrienden

Als dit nummer van de nieuwsbrief bij u in de bus valt, staan de vakanties voor de deur voor de een en zit het er al weer op voor de ander. In elk geval kan de nieuwsbrief nog mee in de koffer of in het tasje naar het strand of gewoon om lekker te lezen in de tuin.

Op de voorpagina treft u een foto aan van een op Wijchens grondgebied gevonden urn met bijpotje, dat al sinds de vondst in particulier bezit is. Herman van Leeuwen heeft samen met archeoloog Paul van Dinteren een bijdrage geschreven over de vondst en de vermoedelijke herkomst van deze urn. Dit artikel is een primeur want nog niet eerder is over deze vondst gepubliceerd.

Verder brengen we een verslag over de opening van de kastelen-info en de Tuun, vergezeld van een fotografische impressie. Een korte inleiding over de tentoonstelling, die vanaf 2 juli te zien is. Wat meer over de planten, het gebruik en de herkomst ervan, die te vinden zijn in de Tuun. Ga eens kijken. Dat kunnen we iedereen van harte aanbevelen. Sommige gewassen, bijv. het vlas staat in volle bloei of heeft al in bloei gestaan.

Niet alleen een lust voor het oog maar ook zeer boeiend en leerzaam. Huttentut of dederzaad - een olieleverend zaad - zou er ook gestaan hebben. Maar het kwam niet op.

Het nieuwe museum het Museum het Valkhof, samenvoeging van de Commanderie en het Provinciaal museum G. Kam, zal op 10 september 1999 zijn deuren openen. Maar tot 15 augustus kunt u gratis reeds een kijkje nemen in een gedeelte van het gedurfde gebouw op de Kelfkensbosch. Het is misschien een goed idee om dit nieuwe Valkhof als doel te kiezen voor het jaarlijkse suppoosten / vrij-

willigers uitstapje, dat voor oktober op het programma staat. Voor de organisatie van dit evenement zijn we nog op zoek naar iemand. Dus meldt u aan... Zie ook de oproep elders in deze nieuwsbrief. Voor 30 september staat er een interessante lezing over onderwaterarcheologie gepland. Ook hierover leest u verderop meer.

Tot slot wensen wij iedereen een fijne zomertijd toe met veel zon. Of u nu op vakantie gaat of niet. In september kunt u weer een nieuwe nieuwsbrief verwachten

ACTIVITEITEN EN MEDEDELINGEN

• **EXCURSIE**

De voorgenomen excursie op 4 juni II. naar Lent is wegens organisatorische redenen naar volgend jaar uitgesteld. Dus dat houdt u beslist tegoed !

• **OPROEP JAARLIJKS UITSTAPJE**

Op de eerste of derde dinsdag van oktober dit jaar is het jaarlijkse uitstapje van suppoosten en vrijwilligers gepland. Er is nog iemand nodig om met zijn drieën voor de organisatie te zorgen. We doen een dringend beroep op vrijwilligers of suppoosten om mee te doen. Het is een leuke eenmalige klus. Waarschijnlijk wordt dit jaar o.m. Museum Het Valkhof, het nieuwe Nijmeegse museum, het doel van ons uitstapje. Het Museum bestaat uit de onderdelen: archeologie, geschiedenis van Nijmegen en moderne kunst. Wie zin heeft om van de partij te zijn, kan zich nu al telefonisch opgeven bij Helen Topper (tel. 6419858) en Nelly Goebertus (tel. 6413180). Wil je je opgeven voor de organisatie bel dan met Helen Topper en het komt in orde.

• **SCHERVENAVOND**

de komende scherven - en literatuuravond is gepland op **donderdag 1 juli 1999**. Plaats: **koetshuis** (nabij Kasteel Wijchen). Aanvang: 20.00 uur. Praktisch elke maand is er een schervenavond. Iedere belangstellende is daarbij steeds van harte welkom. Recente vondsten kunt u daar laten

determineren. Wat zo'n avond totaál onvoorspelbaar maakt !

• **VERHUIZEN**

Als u gaat verhuizen gelieve u uw adreswijziging door te geven aan ons secretariaat. Als u dat niet doet, heeft dat tot gevolg dat wij u geen nieuwsbrieven meer kunnen aanreiken/toesturen. Bovendien ondervindt de verspreidingsgroep daar hinder van.

• **CURSUS MODERNE KUNST**

De Stichting Volksuniversiteit Wijchen organiseert dit najaar de cursus: *De Moderne Kunst van de twintigste eeuw*. De cursus beoogt een boeiende en begrijpelijke introductie te geven aan een ieder die in de moderne kunst is geïnteresseerd. Met behulp van dia's worden, in vogelvlucht, bekende en minder bekende kunstenaars en hun uit de belangrijkste stijlen en stromingen van schilder-, bouw- en beeldhouwkunst van de twintigste eeuw behandeld. Zo zal na een inleiding in drie tijdsblokken onder andere het volgende aan bod komen. Tot de Eerste Wereldoorlog: de expressionistische stromingen in Frankrijk en Duitsland (Fauvisme/die Brücke/der blauwe Reiter) en het kubisme. Tijdens de periode tussen de twee wereldoorlogen: het Bauhaus, de Stijl, het Dadaïsma en het surrealisme. Na de Tweede Wereldoorlog: de COBRA-beweging, (p)opart en de (post-)moderne architectuur. In aansluiting op de cursus zal, in overleg met de cursisten, een excursie worden georganiseerd naar bijvoorbeeld het Kröller Museum in Otterlo of het Stedelijk Museum in Amsterdam. (nadere inlichtingen Volksuniversiteit Wijchen: 024-6413194)

• **BLIJF ONTDEKKEN**

Heel, heel zelden wordt er op een boekenmarkt of op een zolder onverwachts een ets van Rembrandt of een oud kunstwerk van een andere grote kunstenaar gevonden. Soms betreft het een gaaf werk; helemaal

onder stof en aangetast. Maar al te vaak is het werk flink gehavend. Waarbij achteloosheid of onwetendheid van mensen de veroorzakers zijn.

Op archeologisch gebied wordt in het beroepsveld maar ook door amateur-archeologen en burgers (zoals u en ik) bijna dagelijks archeologisch materiaal in Nederland gevonden.

Ik denk hierbij aan concreet materiaal zoals keramiek uit voorbije perioden maar ook aan indirect materiaal. Over dit laatste wil ik wat nader met u ingaan.

Om zomaar een greep te doen. Het is de groep van schaarse zwart-witte foto's en onduidelijk grauw geworden aantekeningen van verrichtte opgravingen. En fragmenten uit dagboeken, waar kond gedaan wordt van ooit gedane vondsten of persoonlijke archeologische informatie van vondsten door mensen.

Een middel is om de oudsten van onze plaatselijke bevolking hierover te benaderen. Waar je toch nog kennis vermoed.

Bovendien weten deze mensen soms uit hun geheugen nog belangrijke vindplaatsen te noemen. Met name denk ik aan bewoners van het bejaardenhuis St. Jozef, waar de meeste Wijchenaren wonen, en De Elsthof. Ik heb het sterke vermoeden dat Wijchenaren soms meer archeologisch materiaal in handen hebben dan ze zelf wel eens bevroeden.

Laat ieder attent zijn en de archeologische 'antenne' uitsteken. Toch blijf moeite doen, je "antenne" uitsteken zodat waardevol materiaal nog net op tijd boven water komt, en voor later bewaard blijft. Voor jezelf is het vaak een onvergetelijke ontdekking ! De schervengroep (voorzitter W. Tuijn, Nijmegen) neemt daarna graag het werk van u over.

Aanvullingen op vondsten zijn heel waardevol. En misschien vooral door personen die (dagelijks) in een (volks)tuin wroeten of anderszins geregeld aan grondverzet doen. Maar het kan ook heel anders op een totaal nooit gedacht moment gebeuren. De redactie is gespist op deze vondsten. Het kan gaan over beduimelde aantekeningen, schetsen, foto's of restanten

van archeologisch materiaal. Dat misschien al jarenlang roerloos ligt te wachten op uw ontdekking. Meldt u dan bij conservator L. Teubner van het museum Kasteel Wijchen of bij de medewerkers van dit museum. Dat nieuw belangrijk materiaal (tijdelijk) zijn weg naar het museum zal vinden. Daar draait het om. En als u er eens flink naast zit, wat inschatting betreft, lach daarom uzelf maar eens uit. Jezelf eens niet serieus nemen is nog altijd heel, heel gezond.

• **MAASOEVER MOLENFIETSROUTE**

Er is een nieuwe Brabants-Gelderse fietsroute in de steigers gezet. Hij voert langs vier molens die langs de oevers van de Maas staan. De route loopt vanuit Ravenstein langs Batenburg, Appeltern en Megen. De 27 kilometer lange tocht is uitgezet op initiatief van de stichting De Ravensteinse Molen in samenwerking met de VVV Noord-oost Brabant. De Maas-oeverroute is ook opgenomen in een speciaal dagarrangement. Het startpunt is de Ravensteinse molen de De Nijverheid. Het routeboekje kunt u voor f 3,50 kopen bij de VVV 's aldaar.

spelt

Met de fietsroute promoot men oergraan: het zogenaamde 'spelt' in het Ravensteinse. Daarmee is vorig jaar gestart. Op twee percelen in de gemeente Ravenstein werd dit graan, dat ook in de Wijchense proto-historische tuin te vinden is, vorig jaar gezaaid. En in de Ravensteinse molen maalt de mulder momenteel dit tot speltmeel. Twee bakkers maken er speltbrood van, waarvan, op onze 'opening' op 22 mei ll., wij een smakelijk voorproefje smaakten.

• **DIALEZING ONDERWATER-ARCHEOLOGIE**

op donderdagavond 30 september 1999 wordt een dia-lezing gehouden door de heer Joost van den Besselaar, amateur-onderwaterarcheoloog uit Haps. Hij is coördinator van de werkgroep 'WOOR' (werkgroep onderwaterarcheologie oostelijk rivierengebied).

Er zal uitleg gegeven worden wat deze

werkgroep onder water al of niet ontdekt. En welke methoden daaraan ten grondslag liggen. Voorts komen aan bod wat de verschillen en overeenkomsten in methoden van werken met de 'droge' archeologie zijn. Een fraaie videoopname van het onderwateronderzoek bij de enige jaren ontdekte Romeinse brug vóór Cuijck, wordt die avond ook getoond. Natuurlijk bent u van harte welkom !

(Plaats: trouwzaal Kasteel Wijchen, aanvang: 20.00 uur, Toegang: gratis)

EXPOSITIE

Van 2 juli t/m 29 augustus 1999 juni organiseert Museum Kasteel Wijchen een gecombineerde tentoonstelling van graficus Karel Wetselaar en de grafici Josée Wuyts en Frans de Groot. De opening wordt op vrijdag 2 juli om 20.00 uur verricht door Egbert Philips, lid commissie beeldende kunst in de gemeente Wijchen.

Karel Wetselaar, een "traditionele" graficus.

Geboren in Den Haag (1935) en kort na de oorlog verhuisd naar 's-Hertogenbosch. Van 1953-1956 Academie voor Kunst en Vormgeving in 's-Hertogenbosch. In 1960 vertrekt hij met zijn gezin naar Amsterdam om te gaan werken op een reclamebureau. Wetselaar geeft echter het vrije tekenen en de grafiek niet op. In 1970 vestigt hij zich in Krommenie. Het jaar 1977 noemt hij "Het echte begin": naast zijn normale werkdag besteedt hij iedere vrije minuut aan zijn eigen werk. Sinds zijn vervroegde pensionering in 1993 kan hij zich nu dagelijks wijden aan zijn tekeningen en prenten. Zeer goede contacten heeft Wetselaar met het Rijksprentenkabinet van het Rijksmuseum in Amsterdam, waaraan hij na zijn dood één volledige serie prenten zal legateren. Belangrijk voor zijn werk zijn de ontmoetingen die hij heeft of heeft gehad met o.a. zijn academievrienden, de kunstenaars Pieter Engels, Jan Arons en Jacqueline Blewanus; zijn vroegere docenten Lou Strik en Kurt Löb; de kunstenaars Kees Verwey, Marinus Fuit en

Charlotte van Pallandt; de schrijfster Elisabeth Augustin, de oud-directeur van het Rijksprentenkabinet de heer J.W. Niemeyer en diens opvolger de heer P. Schatborn.

Zijn werk

In de polders rondom zijn woonplaats tekent of werkt Karel Wetselaar direct op de etsplaat. Vol gevoel weet hij de rust en de stilte van de natuur uit te beelden. Met oog voor het kleinste detail ontdekt hij op zijn tochten door de stad de meest interessante plekje. Het zijn de huizen, rijp voor de sloop, die hem boeien. In een snelle schets legt Wetselaar stadsdelen, afbraakbuurten en zwerfstertjes in een snelle schets vast, om die later in de eigen wereld van zijn atelier gedetailleerd uit te werken en over te brengen op de etsplaat. Dat de uitvoering van zijn kunstuitingen arbeidsintensief is, wordt duidelijk bij het nauwkeurig bekijken van zijn prenten. Wetselaar gebruikt hiervoor meerdere grafische technieken, zoals de "gewone ets", "de droge naald", de "aquatint", de "vernismou", en de "kopergravure". Als perfectionist experimenteert hij met kleur: de kleur van de inkt, de kleur van het papier. Soms kan het totstandkomen van een ets vijf maanden in beslag nemen.

De "Tachtigers"

De invloed van de "Tachtigers" – een groep kunstenaars in de laatste twee decennia van de vorige eeuw, waartoe niet alleen schilders maar ook schrijver, dichters en musici behoorden – is merkbaar in een aantal prenten van Karel Wetselaar. De ets "Lijnbaansgracht - druilerig weer - Amsterdam" (1996) is hier een voorbeeld van. Ondanks alles wat er te ontdekken valt, heerst er rust en harmonie. Om de weerspiegeling in het water wat rustiger te maken is er onder de tekening een aquatinttoon gebruikt. Het is niet alleen de sfeer die doet denken aan de bekende stadsgezichten van de Amsterdamse schilder en graficus Willem Witsen (1860-1923), maar ook het merkwaardige standpunt dat Wetselaar heeft ingenomen.

Lezing over etsen

Op zondag 11 juli, om 14.00 uur, houden José Wuyts en Frans de Groot in het kasteel te Wijchen een voordracht over de totstandkoming van hun grafisch werk. Een keuze uit grafisch werk van José Wuyts en Frans de Groot. De Leuvense grafica José Wuyts en de Rotterdamse graficus Frans de Groot werken sinds 1990 in Nijmegen samen aan diverse grafische projecten o.a. De Val, het boek 'Adelsvaart' en de serie 'Aan de rand'. Het werk weerspiegelt een samenvloeiën van figuratieve elementen met soms herkenbare tot geabstraheerde lettervormen. De prenten, een combinatie van de diep- en hoogdruktechnieken nemen door hun thema en de grafische verwerking een plaats in bij de hedendaagse prentkunst. Beide grafici zijn lid en vignetdrager van de Vereniging voor Originele grafiek. In de serie 'De Val' zijn de gedichten en het beeld van de vallende figuur door Frans de Groot gemaakt, waarna José Wuyts de verwerking van de teksten in het bestaande beeld tot stand bracht. Daarentegen levert het boek 'Adelsvaart', een portrettenboek, een andere benaderingswijze op. Hier wordt minder gewerkt vanuit teksten. Het portret wordt door Frans de Groot in samenhang met een aantal vervreemdende beeld-elementen gecomponeerd, beeldelementen zoals landschappelijke structuren, bladvormen en geometrische vormen. Dit thema wordt door José Wuyts typografisch weergegeven door middel van fragmentarisch woordgebruik waarbij de letters worden aangetast, geplaatst binnen een raster of stroken. Soms ontstaan er repeterende vormen transparante lagen worden over elkaar gezet. De serie prenten 'Aan de rand' draagt een heel ander karakter. In deze prenten nemen beide grafici deze uitdrukking letterlijk. Zij verkennen de plaats waar vormen zich verhouden tot de grenzen van plaat en papier. De rijkdom van deze zeer transparante prenten ligt in de ruimtelijke werking. Ter gelegenheid van de expositie in Museum Kasteel Wijchen hebben José

Wuyts en Frans de Groot een selectie gemaakt uit het grafisch werk. Een verandering in werkwijze, thema en kleurgebruik, van zwart-op-zwart tot wit-op-wit wordt zichtbaar.

Bij de expositie zijn tevens enkele drukvormen en een video-opname van beide grafici te zien.

Overige expositie: man en paard

In de bovenzaal van Museum Kasteel Wijchen kunt u nog t/m 24 oktober 1999 de AWN-jubileumtentoonstelling Man en Paard bewonderen. Deze wisseltentoonstelling laat veldwerkresultaten zien van AWN-afdeling 16, Nijmegen en omstreken. Deze viert dit jaar haar 30-jarig bestaan.

MUSEUMNIEUWS

door Brigitte van Veggel

Op 22 mei j.l. heeft de officiële opening plaatsgevonden van twee nieuwe onderdelen van het museum, de kastelen-info en de proto-historische tuin. Verderop in deze uitgave zullen beide onderdelen nader worden toegelicht.

Wim Kattenberg, coördinator van tuingroep en de kastelengroep, bedankte tijdens zijn openingswoord de vrijwilligers van beide groepen voor hun enthousiasme en inzet. Ze hebben voor een waardevolle uitbreiding van het museum gezorgd. Ook voor de vormgever, Berry Hermans, had hij niets dan lof.

Constant Willems heeft van alle vijf kastelen in de gemeente Wijchen historisch verantwoorde maquettes gemaakt, om de bezoekers een goed beeld te geven van de functies van kastelen. Anton v.d. Heuvel heeft het museum verrijkt met een maquette waarop de vijf kastelen in de gemeente Wijchen te zien zijn. En waarin het dorpsbeeld voor hier geboren en getogen Wijchenaren heel herkenbaar is. Zonder deze maquettes zou de kastelen-info niet compleet zijn.

Ook de mensen en instanties die hebben geholpen bij het opzetten van de proto-historische tuin: de Tuun' werden bedankt.

Zonder praktische tips, waarschuwingen en niet te vergeten de zaden, zou de tuin niet zijn wat het nu is.

De vrijwilligers van de andere werkgroepen en de suppoosten zijn bedankt voor hun inspanningen ten behoeve van het museum. Ik sluit mij dan ook van harte aan bij de woorden van Wim Kattenberg en wil ook hem bedanken voor zijn enthousiaste inzet en het vele werk dat hij heeft verricht voor het museum.

Daarna volgde de officiële opening van Toren en Tuun waarover meer in deze nieuwsbrief.

De eerste tekenen zijn goed. Tijdens het Pinksterweekend zijn er veel bezoekers geweest, die enthousiast op de uitbreiding van het museum hebben gereageerd. Ook in de weekenden daarna is het een drukte van belang geweest, zodat we kunnen vaststellen dat het een succesvolle uitbreiding is.

De uitbreiding van het museum vraagt ook om uitbreiding van de vrijwilligersgroep. We hebben met name behoefte aan gastheren en -vrouwen die de bezoeker wegwijs willen maken in het museum. Ook mensen voor het geven van rondleidingen, het begeleiden van scholen en het opzetten van thematentoonstellingen zijn van harte welkom.

En voor diegene die hiervoor geen tijd hebben; u bent altijd van harte welkom als bezoeker.

EEN CREMATIEGRAF IN "DE HEERLIJKHEID HERNEN"

door Herman van Leeuwen

Dit artikel handelt over een nog ongepubliceerde prehistorische bodemvondst nabij de verdwenen slagboom van de "Heerlijkheid Hernen" in Hernen. En hoe de vondst in 1948 tot nu toe buiten het gezichtsveld van Hernen raakte.

Door de vele intensieve Maas & Waalse speurtochten van de heer Paul van Dinteren

uit Druten, werd elders in de zestiger jaren een prehistorische bodemvondst uit 1948 nabij het centrum van Hernen opgespoord (zie fotoafbeeldingen).

Omstreeks augustus 1948 werd een oudheidkundige vondst, bestaande uit twee gave handgevormde aardewerken potten met menselijke verbrandingsresten aangekocht door wijlen de heer A.J.M. Evers uit Den Haag. Waar het archeologisch materiaal momenteel nog steeds verblijft. De potten zijn verschillend van vorm en grootte. Het zijn overblijfselen van een crematiegraf uit de IJzertijd. Uitsluitend afgaande op deze foto's dateerde de heer W. Tuijn deze pot en urn. Volgens hem bestond dit graf uit een puntgave Harpstedturn met als bijgift een schaalje uit de Vroege IJzertijd (ongeveer 800-500 v. Chr.)

Door zijn jongere broer, pater J.A.M. Evers O.F.M., geboren in Den Haag (1913), was deze transactie tussen zijn broer en vinder tot stand gekomen. En wel voor fl. 25,-. Pater Evers was in september 1945 vanuit Maastricht in Hernen tot kapelaan benoemd. Daar had hij tot augustus 1949 als kapelaan naast de zielszorg voor de parochie Hernen ook die voor het aangrenzend dorpje Leur. Door het plotselinge overlijden van pastoor P.J.J. Hulhoven O.F.M. in april 1948 was kapelaan J.A.M. Evers te Hernen en Leur voor slechts enige maanden vicarius oecoonoom. D.w.z. dat hij ook als waarnemend pastoor te Hernen en Leur werkzaam was. In de zomer van 1949 vertrok hij naar Heerlen (zie H.L.J. Kolks "Rondom St. Judocus" 1993 pag. 174 en 219). Later ging hij in Duitsland in de plaats Euskirchen wonen.

In het begin van 1968 werd wijlen pater J. Evers in Duitsland benaderd door de R.O.B.-correspondent de heer Paul van Dinteren, die destijds in Deventer woonde. Dit had tot gevolg dat laatstgenoemde de andere Evers - de urnbezitter - op het spoor kwam. In den Haag heeft hij foto's mogen maken, gegevens verzameld betreffende de vindplaats, de vinder en afmetingen verricht van de vondsten. Deze zijn met de

oorspronkelijke menselijke crematierechten in het bezit van de weduwe de inmiddels hoogbejaarde mevrouw M. Evers gekomen. De vondst wordt nog altijd met zorg en respect "goed" bewaard. Het lage potje passend in de grotere heeft een omtrek van 44 cm en is 4 cm hoog. De omtrek van de grote pot bedraagt 59 cm en is 30 cm hoog. De vondst kwam aan het licht op ca. 180 cm diepte van het vroeger ca. 4 meter hoger gelegen zanderig en met maïs begroeide terrein. Daar woonde destijds de heer J.M. (Jan) Loeffen, thans pand Batavierenweg 5. De vondst kwam met het afgraven van zand te voorschijn, ongeveer in het verlengde van de huidige Bloemlustweg nabij de

Batavierenweg. Zie bijgaande foto, waarop wijlen A.J.M. Evers uit Den Haag te zien is. Hij liet zich in 1948 ter plekke op de vindplaats fotograferen. Want laatstgenoemde had de grafvondsten in augustus 1948 gekocht voor fl. 25,- van J. Loeffen.

In het pand Batavierenweg 5 kwam de heer Jan Loeffen (geb. 1893) in 1967 te overlijden. Thans wordt het oude stamhuis bewoond door de heer H. van Schadewijk. Laatstgenoemde is gehuwd met de jongste dochter uit het tweede huwelijk van de heer Jan Loeffen.

De heer Jan Loeffen verkocht tot 1960 jarenlang zand van zijn hoger gelegen terrein en wel voor een stuiver, later voor een duppie per vracht. Het werd in de regel verkocht aan dorpsgenoten maar ook aan mensen uit Leur. Ze kwamen dit zand met paard en wagen of kiepkar zelf afhalen. Zij gebruikten het zand veelal voor wegverbetering, hekkedslag, opvulling enz., enz. De huidige Batavierenweg droeg

vroeger de naam Dorpsstraat 38 B en familie Loeffen noemde het ook wel "Bloempadje". De toen nog onverharde Boszandweg werd ook wel molenweg, molenpad, meulepad, mullepad of meuleweg genoemd. Op de Batavierenweg 5 vanaf de Rabobank richting de oude molen zou enkele tientallen meters vóór de familiewoning een houten slagboom gestaan hebben volgens een oudere dochter van wijlen Jan Loeffen. Deze mevrouw H.J. van Bronkhorst - Loeffen herinnerde zich dat de veelal openstaande slagboom vierkant van vorm was. en dat je er met leeftijdgenootjes in gesloten stand overheen kon lopen en ook opklimmen.

De weg was toen meer een karrespoor. Loeffens jongste dochter voornoemd herinnert zich nog dat later op een houten electriciteitspaal een plaatje gemonteerd was waarop stond: "Heerlijkheid Hernen". Met de ondergrondsekabelaanleg is deze paal met plaat voorgoed verdwenen. Maar door grondig en vasthoudend speurwerk van de heer Paul van Dinteren uitstekend voor het nageslacht in beeld gebracht.

Wie weet wil de huidige eigenaresse de twee voorwerpen nog eens in (tijdelijk) bruikleen aan het Museum Kasteel Wijchen afstaan ? Dat zou fantastisch zijn.

ONS MUSEUMLOGO: een aquamanile

door Jacques Rommens

Ongetwijfeld vraagt u wel eens af waarom de Stichting Vrienden en later het Museum Kasteel Wijchen een paardekopje of aquamanile als logo heeft gekozen. Het belangrijkste argument daarvoor is dat het paard, speciaal in het rivierengebied, vanaf de prehistorie een belangrijke plaats heeft ingenomen. Dat bewijzen de vele vondsten van resten van paarden en delen van paardentuig. Het paard als vervoermiddel, als trekkracht bleek in dit grillige

steeds weer veranderende rivierlandschap met moerasbossen en diepe geulen, hier uitstekend te gebruiken. Met een boerenbevolking die op de rivierduingordel bleef wonen en zich gestaag uitbreidde. Waarbij vruchtbare gronden en gunstige handelscontacten via de nabije rivieren de 'aanjagers' van de economie werden. Aanwijzingen zijn de vondst van het vierwielig wagengraf uit Hallstatt fase II (600 v. Chr.), waar twee paarden de koets trokken.

En het gegeven dat de Bataven 'de alae', de hulptroepen te paard, in de Vroeg-Romeinse tijd hier rondtrokken.

In de IJzertijd was bovendien de os door het paard geleidelijk als trekdier door de uitvinding van de keerploeg verdrongen. Waardoor meer geploegd kon worden en meer mensen gevoed konden worden, ook op de zware kleigronden.

De keuze om juist dit voorwerp te kiezen als logo door museum en stichting Vrienden Frans Bloemen kwam als volgt tot stand. Rond 1974 werd op een van de sportvelden van Woezik (Wijchen) door de heer Tom Janssen een aardenwerk paardekopje van 8 centimeter hoogte gevonden. Dit curieuze voorwerp staat in zaal 1 van ons museum in een vitrine duidelijk te pronk.. Het dateert uit de 13e eeuw. Het betreft een zogenaamd aquamanile (v. Lat. *aqua* = water, *manus* = hand); een waterbekken door de adel aan de dis gebruikt om de handen te wassen. Vaak bestond het voorwerp uit messing of brons maar minder vaak zoals het in Wijchen gevonden exemplaar uit aardewerk. De aquamanile, reeds bij de Romeinen in gebruik, werd in de christelijke liturgie als ampulla overgenomen bij de handwassing (lavabo) van de priester tijdens de Heilige Mis; Na 1100 n. Chr. verdween het liturgisch karakter. Nu kreeg de schenkan een werelds gebruik vooral bij de adel. De meeste aquamanilen dateren uit de 13e en 14e eeuw. Ze zijn vooral uit Duitsland afkomstig. De vorm was van een leeuw, paard, hert, dolfijn, eenhoorn, griffioen of een ander fabeldier. Maar ook soms van een mensenbuste of hoofd.

De vormentaal van deze dierfiguren houden

vermoedelijk verband met overeenkomstige bronzen uit de kunst van de islam.

De bekendste aquamanilen behoren tot de groep messing (geelkoperen voorwerpen) die oorspronkelijk alleen in Dinant (Belgie) en later in de Maasvallei vervaardigd werden.

Het was uiteindelijk de Wijchense kunstenaar Harrie Gerritz die aan de hand van dit paardekopje in 1996 het logo voor ons museum ontwierp.

Deze aquamanile stammend uit de 14e eeuw is tegelijk een knipoog naar de tijd van ontstaan van kasteel Wijchen waarin het museum bezoekers op een bijzondere wijze aantrekt.

TOREN EN TUUN OPEN VOOR PUBLIEK

door Nelly Goebertus

De 22ste dag van de 5e maand van het laatste jaar van het 2e millennium was het zover. Het kasteel in feesttooi. Vrolijk wapperen de geel/rode banieren van de torentransen. Een groot gezelschap belangstellenden bevindt zich rond de klok van twee in de Baron d'Osy zaal onder het genot van een kopje koffie met koekje, in afwachting van de feestelijke opening van toren en tuun. Het weer werkte mee, geen vuiltje aan de lucht. Voor het officiële gedeelte is de raadszaal gereserveerd. Diverse mensen werden daarbinnen in het zonnetje gezet, vanwege hun actieve bijdrage aan de realisatie van of de kastelen - info in de toren of de proto-historische tuin buiten. Lovende woorden werden gesproken en prachtige boeketten werden overhandigd.

Wethouder van cultuur, de heer Th. Straten, toonde zich zeer ingenomen met deze uitbreiding van het museum/kasteel Wijchen, met alles wat er tot stand gekomen is en over de enorme inzet waarmee vrijwilligers hieraan hebben meegewerkt. Hij benadrukte de belangrijke rol van het museum in het maatschappelijke en culturele leven in Wijchen.

De heer Otto van Verschuer mocht

vervolgens, als bewoner en eigenaar van de laatste heerlijkheid binnen de gemeentegrenzen, de openingsrede uitspreken bij de openstelling van de kastelen-info. Een frase daaruit: 'wie zijn verleden koestert, leeft dubbel'. De speech was een lofdicht op de rijke historische monumenten en het aangename landschap in en rond de gemeente Wijchen. Daarna was de beurt aan de heer Jan Wartena uit het Drentse Diever om hetzelfde te doen voor de Tuun. Hij is een kenner bij uitstek van historische en proto-historische planten en heeft de tuingroep van waardevolle adviezen gediend. Hij vertelde iets over de namen van planten, die soms de uitdrukking zijn van het belang van deze planten voor de mens. hij deed dit o.m. aan de hand van een nederig plantje dat desondanks iedereen kent; het vergeet-mij-nietje.

Buiten scheen nog steeds de zon en op de binnenplaats stond een vreemd voorwerp in

een bak met zand, schuilgaand onder een doek. Het moment om die doek te verwijderen was aangebroken. En het doek viel ! Een gietijzeren figuur, daterend uit

ongeveer 1622, die de meesten al eerder gezien hadden, maar dan boven op de toren, voorstellend de Romeinse god van de handel Mercurius. Dit nu is de gebutste en door hitte aangetaste voorganger (met de trekken van prins Emanuel van Portugal, zie foto) van de huidige torenfiguur, die op die gedenkwaardige sinterklaas-avond in 1906 in de vuurzee naar beneden was gekomen. In treffende gelijkenis met de martiale houding van een in steen gehouwen buste boven de ingangspartij van kasteel Wijchen.

Daarna werd een gezamenlijk bede tot Mercurius uitgesproken of hij als beschermheer van de twee nieuwe onderdelen wilde optreden. En of hij er op wilde toezien dat de nieuwe verbintenis succesvol zal zijn. De bronzen windvaan was even terug in de belangstelling, maar misschien te zijner tijd op een plekje in of bij het museum, weer zichtbaar voor iedereen. De kastelen-info was daarmee geopend ! Een gezellige drukte ontstond in het museum doordat iedereen natuurlijk een kijkje wilde nemen in de toren.

Niet minder belangrijk was de openstelling van de proto-historische tuin. Voor het eerst gingen de hekken ervan getooid met het bekende paardenkopje, voor het publiek open. Iedereen kon nu genieten van een kopje brandnetelthee met een sneetje speltbrood en van de interessante en historische gewassen in de met zoveel liefde aangelegde tuin. Er was een folder met een plattegrond en een lijst van plantensoorten. Sommige planten stonden op deze dag in mei al in volle bloei zoals het tere blauw bloeiend vlas . Maar er stonden ook enige net gekiemde zaadjes boven. Toch gaf het geheel van plantenperken, bloembedden, paden, het middenterras met de notenboom direct een goede indruk van wat de Tuun zal gaan worden: een interessant, boeiend en levend gedeelte bij het museum.

Nu is al te merken aan de reacties van museum bezoekers dat deze aanvullingen in goede aarde zijn gevallen. Het museum biedt een totaalpakket met voor elk wat wils.

ARCHEOLOGISCHE SPROKKELS

door Jacques Rommens

• *Ester Jansma*

Aan Ester Jansma, archeologe, werd enige jaren geleden de W.A. van Esprijs toegekend voor een proefschrift, dat ze cum laude afrondde, over de ontwikkeling en toepassing van lokale en regionale groeiringschronologieën van de eik voor archeologisch en historisch onderzoek. Ongetwijfeld door haar veelzijdige kwaliteiten stond zij onlangs weer in de belangstelling. Op 8 juni ll. werd haar in de Rode Hoed de VSB-poëzieprijs 1999 uitgereikt voor haar bundel: "Hier is de tijd". Vandaar.... het redactionele eerbetoon door hieronder een van haar gedichten te publiceren.

Archeologie

Als we ons dan toch moeten kleden,
tegen kou bijvoorbeeld, of in naam van iets,
in resten van dit of dat verleden,
verhalen en geheugensteuntjes die niets

vertellen dan dat we er al waren
in die tijd die bestond voor dit heden -
als wij onszelf alleen in het nu kunnen
bewaren
door onszelf voortdurend uit te vinden in het
nu

dan liefst eenvoudig, aan de hand van
kleding.
Je zit aan tafel. Opeens zie je hoe iemand
ijs overstak, hoe hem de kou beving

of een ander einde en je zegt: kijk,
hier heb je zijn schoenen, leren mantel,
wanten
'Waar is de tijd ? Hier is de tijd.'
(*Esther Jansma*, uit de bundel 'Hier is de
tijd')

- **Romeinse wachtpost (=burgus)**
Op het hoogste punt in de oude Romeinse weg die van Nijmegen naar Cuijk voerde stond anderhalf duizend jaar geleden een wachttore. Hier hielden Romeinse legionairs alle noord-zuidverkeer in de gaten. Van de kleine militaire versterking in wat nu Heumensoord heet, restten alleen nog wat contouren in de grond en die worden momenteel weer zichtbaar gemaakt. Maar de gemeentelijke afdeling archeologie en de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek, die hier samenwerken, gaan nog een stap verder. Ze hebben aan de kunstenaar Kelvin Wilson gevraagd om op basis van het gevonden materiaal een afbeelding van de voormalige wachtpost te maken. Die komt nog voor de zomervakantie in het bos te hangen. Wilson tekende eerder het portret van de IJzertijd-man die in Lent gevonden werd.

De Nijmeegse stadsarcheoloog H. van Enckevoort heeft studie gedaan naar Romeinse wachtposten die overal in het Romeinse rijk langs de hoofdwegen te vinden waren. Er is onder meer een afbeelding van bekend op de zuil van Hadrianus die in Rome te vinden is. De posten werden door vijf tot tien soldaten bemand. Wanneer er gevaar dreigde, konden ze via een toorts lichtsignalen geven naar de grote legioensvestiging in Nijmegen. Heumensoord bestond in de Romeinse tijd uit heide.

- **Wijchen laat 'monumenten' beschrijven**

Burgemeester en wethouders willen een vijftal gebieden in het centrum laten onderzoeken, die mogelijk in aanmerking komen voor de gemeentelijke monumentenlijst.

Het betreft de Kasteellaan, de zone 'klooster Tienakker-Huttenkamp', de Markt en omgeving, de begraafplaats aan en met 't Laantje en de zogenaamde 'groene long' (Sterrebos-kasteeltuin-beltmolen).

Het college heeft het Gelders Genootschap gevraagd de vijf gebieden te beschrijven en met name te kijken naar de kwaliteit ervan. Op basis van de beschrijving besluit B & W

welke gebieden op de monumentenlijst van de gemeente worden gezet. Het onderzoek kost ruim f 11.500-.

(Bron: De Brug, 21/04/99)

- **Opening Museum Het Valkhof**
Vanaf 8 juni tot 15 augustus '99 is het spiksplinternieuwe Museum Het Valkhof in Nijmegen reeds gedeeltelijk te bezichtigen. Dus belangstellenden maak daar gebruik van ! Het betreft een (gratis) open deur-programma. De receptie, het trappenhuis, het museumcafé en de benedenverdieping van het museum zijn dan vrij toegankelijk; de expositiehallen blijven tot zaterdag 11 september gesloten. Op die dag opent dit nieuwe Nijmeegse museum voor kunst en archeologie helemaal haar poorten. Proficiat directie en alle medewerkers. Dat dit museum voor velen rijke ervaringen mag achterlaten !

- **Duikvondsten Wijchens Meer**
Al bijna een jaar wordt er door onderwaterarcheologen planmatig daar gedoken. N.a.v. relatief veel vondstenmateriaal op de oever van de Meer in Wijchen en documenten gedurende de laatste twee decennia is een duikplan door de heer J. van den Besselaar opgezet. Bij het duiken kwam al heel wat oud materiaal boven water. Van Vlaardingse aardewerk (2.600 v. Chr.) tot recente jeneverkruikjes. Romeinse bouwfragmenten zijn opvallend aanwezig. U hoort er beslist meer van. Zoals op de komende lezing van 30 september !

- **Links rijden**

Een Britse archeoloog is tot de ontdekking gekomen dat de Romeinen al links hielden op hun wegen. Hij heeft karresporen bestudeerd bij een steengroeve uit de Romeinse tijd in Blunsdon Ridge bij Swindon. De wetenschapper meent dat de Romeinen de gewoonte links te rijden in dit land introduceerden. Met name bij Swindon zijn Romeinse wagensporen op de weg niet meer bedekt door latere sporen. Ze tonen nog het verschil van de lichte wagens die leeg naar binnen reden en de volle geladen wagens die de steengroeve verlieten . De

afdrukken tonen dus dat de karren links reden.

(Bron: ANP, 28/10/98)

- **Ruïne Batenburg**

De werkgroep Batenburg van de vereniging Tweestromenland vindt dat de burcht in dit middeleeuwse Maasstadje vaker open moet voor het publiek.

Slot Batenburg is echter eigendom van de Vrienden van Gelderse Kastelen. Waardoor zij uiteindelijk beslist over de Batenburgse ruïne.

Door er van alles te organiseren wil deze werkgroep de bevolking in contact brengen met de ruïne. Op het binnenterrein van de eens zo imposante burcht van de Heren van Batenburg zou gedeeltelijk een stenen podium gebouwd moeten worden waarop een toneelstuk of een klassiek concert gegeven kan worden.

- **Oudste voetafdruk**

Een acht tot tien jaar oud jongetje dat 25.000 tot 27.000 geleden blootvoets door een Franse grot liep, heeft daar de oudste tot dusver teruggevonden voetafdrukken van Europa achtergelaten. Dat hebben Franse archeologen gisteren gezegd. De voetsporen werden in mei II. ontdekt in de Grot van Chauvet in de Ardèche, waarin zich de oudste gedateerde prehistorische muurschilderingen ter wereld bevinden. De grot van Chauvet is in 1994 ontdekt en bevat bijna 450 van de oudste gevonden tekeningen uit de prehistorie.

(bron: De Gelderlander, 11/06/99)

LITERATUUR

Goudvondsten uit het Noord - Nederlandse terpengebied (450/500 - 650 n. Chr.).

De scriptie handelt over politieke, religieuze en sociale aspecten van import, circulatie en depositie van goud in dit gebied; een doctoraalscriptie uit 1998 door J.A.W. Nicolay (1974); RUG. Laatstgenoemde ontving hiervoor dit jaar de W.A. van Esprijs. Dit is een aanmoedigingsprijs voor jonge archeologen. Daarnaast ontving hij voor dit onderwerp de scriptieprijs van de

Fryske Akademy.

De heer Johan Nicolay studeerde Middeleeuwen en Paleoantropologie in Groningen en ging na veldonderzoek van een tweetal Friese terpen bij Archeologisch adviesbureau RAAP aan de slag.

Van Dorestad naar Wijk bij Duurstede. Het ontstaan van een stad in het spanningsveld tussen Friezen en Franken, graven en bisschoppen. ca. 600 - 1550 n. Chr. Doesburg, J. van, Es, W.A. van, Koningsbruggen J.B.S. van, Abcoude, 1998

Het boek behandelt drie perioden: de karolingische handelsplaats van de 7e tot de 9e eeuw; de villa Wijk als agrarische opvolger daarvan in de 10e tot de 13e eeuw en de laatmiddeleeuwse stad Wijk bij Duurstede van de 14e tot het midden van 16e eeuw. Voor deze ontwikkelingsschets is gebruik gemaakt van historische, archeologische en bouwkundige gegevens. Na elke periode volgt een reconstructie van de bebouwing en van de wijze waarop die bewoning in het landschap was ingebed. Het boek is het eindresultaat van een werkcollege archeologie en architectuurgeschiedenis in 1992 en 1993 gegeven aan de VU te Amsterdam.

TENTOONSTELLINGEN

CULEMBORG

Kasteeltuin. Omgracht terrein ten N.O. van Culemborg; archeologisch monument behorend tot beschermd stadsgezicht. Regelmatig wisselende expositie van aangetroffen bodemvondten op het terrein. Historisch cultureel stadspark in ontwikkeling. Open gehele jaar: za. :10.00 - 16.00 uur. Overige dagen op afspraak. Expositie bodemvondsten: 1 april - 1 oktober.

Lange Meent 11
4101 BG Culemborg

Rondleiding mogelijk in combinatie met stadswandeling op afspraak via VVV - Culemborg.

tel.: 0345-521895/515686

BUURTMUSEA

DUBBELEXPOSITIE in:
MUSEUM DE STRATEMAKERSTOREN
(Waalkade 83-84, Nijmegen) en DE ST.
NICOLAASKAPEL (VALKHOF, Nijmegen)
met twee exposities over *HET VALKHOF
VAN BURCHT TOT ZANDKASTEEL.....*

Vanaf begin 2 juli tot 5 september staat Het Valkhof in alle facetten centraal op de zomertentoonstelling in de Stratemakerstoren. Er zijn dan tal van afbeeldingen en documenten hierover te zien. De blikvanger op deze tentoonstelling wordt een zandkasteel, een betrouwbare kopie van het trotse bouwwerk uit de Middeleeuwen. Weliswaar in een schaal van een op twintig.
De kopie komt te verrijzen op het binnenterrein van het rondel in dit Museum aan de Waalkade.

De heren De Mul en T. Röling hebben samen dit zandkasteel vervaardigd. 25 kubieke meter speciaal zand uit Cuijk was nodig om bovengenoemde burcht in alle details te bouwen. De bouw is gebaseerd op tekeningen die de Valkhofvereniging verstrekke. Het Museum Het Valkhof leende een maquette van de burcht uit. De kunst van het bouwen in zand heeft het tweetal afgekeken van de kunstenaars die jaarlijks op het strand te Scheveningen aan de slag gaan..
(Openingst.: di. t/m vr.d. 10.00-17.00 uur en za. en zo . 13.00-17.00 uur)

**IN DE ST. NICOLAASKAPEL OP HET
VALKHOF TE NIJMEGEN**
met de tentoonstelling:

DE VALKHOFVERENIGING

PRESENTEERT!
(openingst.: wo. en zo. 14.00 - 16.00
uur(mogelijk ook op za.)

AMERIKA MUSEUM CUIJK
Grotestraat 62, Cuijk, tel. (0485)316221

DE VERTELLING VAN RAAF

Vanaf 20 juni 1999 t/m april 2000
presenteert het Amerika Museum in Cuijk in samenwerking met Oercrew bv. Amersfoort de tentoonstelling: "De vertelling van Raaf". Aandacht wordt besteed aan de Indiaanse culturen van het Noord-West kust gebied van Canada m.n. de kwakwaka 'wakw Indianen van Vancouver Island. De bezoeker waant zich in de wereld van de kust-Indianen. Legendes spelen in hun leven een heel belangrijke rol. Daarom is gekozen voor de 'De vertelling van Raaf'. Al verkennend wordt de bezoeker uitgenodigd om via beeld, vorm, kleur en geluid een idee te krijgen van het leven de traditie, dans en kunst van deze Indianen. 'De vertelling van Raaf' begint in het zee / strand gedeelte en gaat via het Bighouse over in een impressie van het regenwoud van de gematigde klimaatzones van Noord-West kust van Canada.
Ook kinderen zal deze tentoonstelling aanspreken !
(Opening.: dinsd. t/m vr.: 10-16.30 uur en zond.: 13-16.30 uur)

VOLGEND NUMMER

De volgende nieuwsbrief verschijnt rond 15 september 1999. Kopy inleveren, zo mogelijk op diskette, uiterlijk vóór 1 augustus 1999.
Eindredactie: Diepvoorde 32 - 02
6605 GW Wijchen tel.: (024) 6422232